

Sisältö

MATKA VENESJÄRVELLE	12
VENESJÄRVEN KYLÄN RAJAPISTEET, MAISEMA, LUONTO JA MAAPERÄ	
Rajat.....	15
Kylän rajankäynti 1765	16
Rajat nykykartalla.....	16
Tulvaherkkä Karvianjoen alue	17
Maaperä	18
Kaksi luonnonsuojelualuetta.....	20
NIMET KERTOAVAT MENNEISYY- DESTÄ	22
Venesjärvi	22
Lapinkielisiä nimiä	22
Kalevalaiset nimet.....	22
Saarien nimiä.....	23
Lahdet	25
Niemet	25
Paatti-sananjohdokset	25
Niityt	25
Suot.....	26
Peltojen nimet kertovat	27
Vesistöt	27
Mäet	28
Kylän osa-alueet	28
Talojen nimien muodostuminen ..	29
JÄÄKAUDESTA KIVIKAUTEEN	
Jää sulaa.....	30
Kivikauden löytöjä	31
Kivikautisia asuinpaikkoja	32
Elämää kivikauden kylässä.....	34
Paratiisipellon asuinpaikka.....	35
Vasarakirveskansa	38
KESKIAJASTA UUTEEN AIKAAN	
Eräkausi	39
Eräalueen varustukset	40
Eräsijat	40
Eränkäynti.....	41
Turkispyynti	42
Karhun ja sudenpyynti	42
Hirvenhiihto	44
Metsästäjät	45

ERÄALUEESTA ASUTUKSI KYLÄKSI	
Kylän asuttaminen viivästyy	46
Siikaislainen uudisasukas	46
Ensimmäiset uudistalot	47
Asutus sukujen kesken.....	48
Saarnahuonetta hankitaan	48
Uudistaloja nautintamaille	50
Ketkä todella taloja hallitsivat?.....	50
Kiistelyä heinämaista	52
Kyrön käräjillä käsiteltyä.....	52
Rajasalon uudistalo 1753.....	53
Isojako Venesjärvellä	54
TALOJEN JA TORPPIEN HALTIJAT	
KARLINTALO	56
Talonhaltijat	56
JUNNILA.....	57
Talonhaltijat	57
Omistajat	57
Torpat	58
Mäkituvat.....	59
RAISKIO	60
Talonhaltijat	60
Omistajat	60
Torpat	60
VENETMÄKI	64
Talonhaltijat	64
Omistajat	65
UUSITALO	70
Omistajat	70
Torpat	71
Mäkituvat.....	72
LATVAJÄRVI	73
Omistajat	73
VENESJÄRVI	77
Talonhaltijat	77
YRJÖLÄ	78
Omistajat	78
Torpat	78
MATTILA	83
Talonhaltijat	83
Omistajat	85
Torpat	85
TUOMOLA	89
Talonhaltijat	89
Omistajat	90
Torpat	90

Mäkituvat.....	93
JUSSILA	96
Talonhaltijat	96
Omistajat	97
Torpat	97
ANTTILA	99
Talonhaltijat	99
Omistajat	100
Torpat	101
RAJASALO.....	103
Talonhaltijat	104
Omistajat	104
Torpat	105
UUSI-RAJASALO	107
Omistajat	107
SALONEN	108
Omistajat	108
Torpat	108
HIRVIKANGAS.....	109
Omistajat	109
Torpat	110
LINTULAHTI	111
Omistajat	111
Torpat	114
KYLÄN VARALLISUUS 1800-LUVUN ALUSSA	
Talojen varallisuus	115
Osittaisia verovapauksia.....	116
Torpat ja uudistilat veroista vapaat	117
Varallisuus asukasta kohden rikseinä	
Ikaalisten suurpitäjässä v. 1800 ..	117
Kankaanpään kylien keskimääräiset	
varallisuudet rikseinä v. 1800.....	117
Venesjärven kylän talonpoikien varalli-	
suus rikseinä vuonna 1800.....	118
Tuotteiden hinnat.....	119
Talojen maanluonto	119
ELÄMÄÄ 1800-LUVULLA	
Väki lisääntyy	120
Aittomäki	121
Nils Aittomäen työt.....	122
Aittomäen kontrahti.....	123
Jyräkosken torppa.....	123
Torpparin varallisuus	124
Muonatorpparit.....	126
Itselliset ja köyhäinhoito	126

KASKI- JA NIITTYTALOUESTA PELTOVILJELYYN	
Niitty on pellon äiti.....	129
Kaskeaminen	130
Järvien kuivausta aletaan suosia ..	131
Sinahmi.....	132
Kuivatusyhtiö perustetaan	134
Yhtiö tuotti kohtuullisesti.....	135
Heinätöissä Sinahmilla	135
Sinahmi – pettävä kulkutie	137
Omistussuhteet muuttuivat	137
Aiottiin kuivata pelloksi.....	138
Venesjärven lasku	139
Luomajärven heinänteko	139
Leväjärvestäkin heinää	140
Paattilammin kuivaus	140
MAATALOUS.....	141
Vanha maatalous	141
Nautakarja.....	141
Maidontuotanto kehittyi	142
Metsät laitumina	142
Kruununmetsät laitumina	142
Karjanpito Sinahmin varassa.....	143
Pienet karjat	144
Karjataikoja ja eläinlääkintää	145
Varmalan osuusmeijeri	146
Sonniosuuskuunta	146
Maidonkuljetus	147
Sikatalous.....	147
Maatiaisrotu Venesjärveltä	148
Hevosharrastus	150
Puimakoneyhtymä.....	151
VENESJÄRVEN SAHAT JA MYLLYT	
Venesjärven saha.....	153
Paattikosken saha ja mylly	156
Maisteri Vasaran aika	157
Yrjö Joukanen ostaa sahan	160
MUITA SAHOJA JA MYLLYJÄ	
Junniloiden sirkkelisaha.....	162
Kalevi Korpelan yritys	162
Vesimylly.....	163
Myllyveroluettelo vuodelta 1876	164
TORPPIEN VAPAUTUS JA UUDIS- ASUTUS	
Torpparikysymys	168

Torpat itsenäistyivät.....	168
Järventaustan uudistilat	169
ISOT KUIVATUSHANKKEET	
Venesojan perkaus	171
Karvianjoen suunnitelma.....	173
Muita kuivatushankkeita	173
Oja toi hyvinvointia	174
TERVANPOLTOSTA HÖYRY- SAHOIHIN	
Terva	177
Potaska	178
Vesisahat ja lankkukauppa	179
Veneskosken sahananke	179
Pukahaavan saha.....	180
Lankkusahaus jatkuu	181
Höyrysahat.....	183
VALTIONMETSÄT JA KRUUNUN- TORPAT	
Torppia valtion maille.....	185
Männistö.....	186
Ruuhimäki	186
Koivisto	186
Korpela	187
Kallionsuu	187
Apajalahti	188
Vähäapaja	188
Rinnet	188
Karilahti	189
Vastamäki.....	189
Joensuu	189
Rajala	190
Lahti	190
Valtio metsänomistajana.....	190
Sinahmin vartiopiiri	191
Venesjärven vartiopiiri	191
Ruuhilammin vartiopiiri.....	191
Metsänvartijan tehtävät	192
Tarinaa vartijatorpasta	193
Halpoja polttopuita.....	193
Luvatonta metsänkayttöä	194
Tukinuitto.....	194
SUUREN MUUTTOLIIKKEEN AIKA	
Amerikan siirtolaisuus	196
Amerikkaan muuttaneet	199

OPINTIELLÄ	
Kansanopetuksen alkuajoilta	204
Venesjärven kouluhanke	205
Koulu perustetaan	205
Opettajat ja oppilaat.....	205
Ensimmäinen koulutalo	206
Opettajat 1901–1930	207
Koulunkäyntiä ja taloutta	208
Monen koulu jäi kesken	208
Oppivelvollisuus	209
Aino Jussilan koulu.....	210
Oppilasmäärät lisääntyivät.....	211
Koululla ankara tilanahtaus	211
Jatkokoulu.....	212
Kouluruokailu.....	213
Uusi koulu	214
Uuden koulun aika.....	214
Peruskoulun aika	215
Oppilasmäärien kehitys	217
Koulun opettajat	217
Luomajärven koulu.	219
Petkeleen koulu	222
Jatko-opinnot	222

MARKKINOISTA KYLÄKAUPPOIHIN	
Entisajan kaupankäyntiä.....	225
Maakaupat	226
Kylän ensimmäinen kauppias	226
Maakauppias Rehn	227
Tienhaaran kauppiat	227
Satakunnan Osuuskauppa	228
Lehtisen kauppa	229
Kulmalan kauppa	230
Pienet yritykset.....	230
Luoman sivuliike.....	231
Osuuskaupat	231
Lähteenmäen kauppa.....	231
Osuusliike Pohjankangas	231
Junnilan kauppa	232
Muuta kaupantekoa.....	233

KINTTUPOLUISTA PIKITEIHIN	
Ensimmäisiä kulkuväyliä	234
Ensimmäinen kirkkotie	234
Tarinaa Paattikosken silloista	234
Venesjärveltä Rajasaloon	236
Sydänmaantie.....	236
Kyläteistä valtioneihin	236

Rajasalon silta.....	239	Sotilaat 1730–1809	272
Pysyvä silta rakennetaan	239	Suomen sodan aika	274
Hirvikankaan silta	240	Balkanin sodassa	275
Kulkuyhteydet paranevat	241	Balkanin vuorilla	277
Pienempiä yksityisteitä	241	Kaartin kotiutus	277
Talviteiden risteyspaikka	243	ITSENÄISTYMISEN VAIKEA AIKA	
Sammilaisten kirkkotie	245	Kapina-aika	278
Vanha talvitie Poriin	245	Venesjärven vapaussoturit	279
Talvitie Merikarvialle.....	246	Sotakyydissä	281
Liikennettä talviteillä.....	246	Matti Mattilan kertomaa	281
Toteutumattomia suunnitelmia ..	246	Tarinaa punaisten puolelta.....	282
Tilustiet.....	247	Vankien kohtaloita	283
PALVELUT KEHITTYVÄT		Kapinan vaikuttimet.....	286
Sähköt kylään 1926	248	Sodan jälkeen kyti katkeruus	286
Luomajärven sähköistys.....	248	Kronstadtin pakolaiset	287
Puhelinyhteys kylään	250	SUOJELUSKUNNAT JA VETERAANIT	
Puhelin Luomajärvelle.....	252	Suojeluskunta	289
Kylän postipalvelut.....	253	Sotilaspoikia	290
Posti-Oskari.....	253	Toiminta sota-aikana	291
Venesjärven postikonttori	255	Lotat	291
Säästöpankin konttori	256	Venesjärven veteraanit	292
Länsi-Kankaanpään Osuuskassa..	256	Kaatuneet.....	297
Kankaanpään Osuuskassan konttori	256	Sotavankina.....	297
ENNEN OLTIIIN MONITAITOISIA		Asekätkentä	298
Suutarit	257	JÄRVI KESKELLÄ KYLÄÄ	
Käsityö muuttuu tehdastyöksi	258	Venesjärven kunnostushanke	300
Räätälit.....	258	Järven monia uhkia	302
Nikkarit	259	Vedennostohanke toteutuu	303
Konepuuseppiä.....	260	LUONNOSTA LISÄRAVINTOA	
Sepät	262	Kalastusta Venesjärvellä	309
Tiilentekijät.....	263	Venesjärven kalastuskunta	311
Kivimiehet.....	263	Venesjärven metsästysseura	318
Leipurit	264	YHDISTYKSIÄ JA SEUROJA	
Nahkurit	264	Länsi-Kankaanpään maamiesseura	326
Rahtiajurit.....	264	Venesjärven maamiesseura	326
Sementtivalajat	265	Toiminta sodan jälkeen.....	336
Muuta yritteliäisyyttä.....	265	Seuratalon omistuskysymys	338
LAITAPUOLEN YRITYKSIÄ		Uusi tonttijärjestely	339
Pontikantiputtelua.....	267	Toiminta viriää	341
Viinankäytön ongelmia	268	Luomajärven pienviljelijäyhdistys ..	343
Viinanpoltoa vastaan	269	Urheiluseura Leisku.....	345
RUOTUSOTILAITA JA VETE- RAANEJA		KaU:n Venesjärven osasto.....	351
Ruotusotamiehet	271	Seurat uuteen järjestykseen	351
Ruotusotamiehen torppa	272	Venesjärven Leisku uudestaan.....	352

Venesjärven nuorisoseura.....	355	LIIKENNE KEHITTYY	
Kylätoimikunta-kyläyhdistys	356	Ensimmäiset autot.....	405
Sofy-projekti.....	358	Rikkurikyydissä	406
Venesjärven osayleiskaava	359	Taksiryrittäjyyden kulta-aika.....	407
MENNEITÄ MUISTELLEN		MUSIIKKIKULTTUURI	
Hävinneitä asumuksia	362	Pelimannin penkillä.....	409
Apostolinkyydillä.....	364	Seppo Hirvimäki	410
Perukirjat kertovat	364	Antti Heikkilä	413
Entisajan evästä	365	Uudet tanssiorkesterit.....	414
Vellikellot	368	Hirvikankaan musiikkisuku.....	414
Sahti, talonpojan juhla juoma.....	368	Esko Mattila.....	416
Sahtimestari.....	370	LAUTAMIEHIÄ JA POLIITIKKOJA	
Seuraelämää	372	Lautamiehet	419
Seurakunnan tilaisuuksia	372	Kuntakokous	419
Helluntailiike	374	Venesjärven työväenyhdistys	420
Vapaaseurakunta.....	375	Valtiolliset vaalit	422
Kyläiltiin kutsumatta	375	Kunnallisvaltuustot	422
Televisio kokosi väkeä.....	378	Porvarit	423
NUORISON HARRASTUKSET		Maalaisliitto, Keskusta.....	424
Helavalkeet	379	Kokoomus	426
Nuku Junnila!.....	379	SDP:n valtuutetut	426
Tanssiharrastus	380	SKDL:n valtuutetut	427
Sota-ajan tanssikielto	381	SMP, Perussuomalaiset.....	427
TULOEROT OLIVAT SUURIA		LÄHTEITÄ	428
Mökkiläisten elämää.....	383	HENKILÖHAKEMISTO	432
Hinnat ja palkat	384		
Kapinan jälkeen vaikeaa.....	384		
ELÄMÄÄ VIIME VUOSISADALLA			
Maiju Koskela	386		
Rauha Kiviharju	388		
Helmi Jussila	388		
Taisto Iisakkala	390		
Hannu Hirvikangas.....	390		
Talkoot.....	391		
PIISPA JA MUTTA HERROJA			
Piispan temput	394		
Muita merkkihenkilöitä.....	397		
Kaskuja ja tarinoita.....	399		
KULKUTAUTEJA JA KOTIHOITOA			
Kulkutauteja pelättiin	401		
Maksusitoumus kunnalta.....	402		
Lapsenpäästöä ja kotihoitoa	402		
Taikoja	403		
Kootan apteekki	404		